Lausunto U 22/2016 vp
Ylitarkastaja Heikki Huhtiniemi

1589/031/2016
25.5.2016

Eduskunta
Perustuslakivaliokunta

VALTIONEUVOSTON KIRJELMA EDUSKUNNALLE EHDOTUKSESTA EUROOPAN PARLEMENTIN JA NEUVOSTON ASETUKSEKSI (ÄLYKKÄÄT RAJAT)

Esityksen mukaan tietojärjestelmän pääasiallinen käyttötarkoitus tulisi olemaan rajatarkastukset ja maahantulon edellytysten selvittäminen. Lisäksi merkittävä käyttötarkoitus olisi järjestelmän tietojen käyttäminen viisumien myöntämisen tukena.

Kysymyksessä on suuren biometrisiä tunnisteita sisältävän henkilörekisterin perustaminen. Henkilörekisteriin tallennettaisiin pääasiassa sellaisten henkilöiden tietoja, joiden osalta maahantulonedellytykset ovat kunnossa ja jotka eivät syyllisty esimerkiksi viisumien tai viisumivapaasti sallitun oleskeluajan ylittämiseen.

Suhteellisuusperiaatteen ja henkilörekisterin tarpeellisuuden toteutumisen kannalta olisi tullut tarkemmin arvioida, saavutetaanko tietojärjestelmän perustamiselle asetut tavoitteet. Järjestelmän avulla saavutettavien hyötyjen arviointi mm. rajatarkastusten luotettavuuden ja vaikutus turvallisuuteen kohdistuvien uhkien torjumiseen on jäänyt suppeaksi, samoin mahdollisten vaihtoehtoisten toimintamallien selvittäminen.

Yksi järjestelmän käyttötarkoituksista on tunnistaa ne, jotka ylittävät sallitun oleskeluajan Schengen alueella. Suuri osa henkilöistä, jotka ylittävät oleskeluoikeuden Schengen-alueella tulevat niistä valtioista, jotka ovat viisumivelvollisia Näiden henkilöiden tiedot on jo tallennettu VIS-tietojärjestelmään (ks. EDPS formal comments on the smart borders 3.211.2015/Frontex, Annual Risk Analysis 2014, s. 52 and ERAN Quarterly, April-June 2015, s. 26). Tällöin esimerkiksi VIS-järjestelmää voitaisiin käyttää heidän tunnistamiseensa.

Toinen esimerkki järjestelmän tavoitteista on passien leimaamisesta luopuminen. Jäsenmaille tehdyn kyselyn mukaan passien leimaaminen on kuitenkin tehokkain tapa selvittää oleskeluoikeuden ylitykset (ks. EDPS formal comments on the smart borders 3.211.2015 / Presidency Note to Working Party On Frontiers. Overstayers in the .EU, 8744/15, FRONT 98, Brussels, 20May 2015, s. 4)

Postiosoite	Käyntiosoite	Vaihde	Sähköposti ja kotisivut
PL 800	Ratapihantie 9	029 56 66700	tietosuoja@om.fi
00521 Helsinki	6. kerros		http://www.tietosuoja.fi
Neuvonta	029 56 16670	ma-to **9:00-11:00 & 13:00-15:00**	pe **9:00-12:00**

Käyttötarkoituksen laajentaminen on käyttötarkoitussidonnaisuuden kannalta ongelmallista silloin, kun tietoja käytetään muuhun kuin primääriin käyttötarkoitukseen. Jos tietojen käyttöä lainvalvontatarkoituksiin sallitaan, tulisi tietojen käytön rajaaminen olla tältä osin tarkkarajaista ja täsmällistä.

Vaarana on esimerkiksi se, että mahdollisuutta käyttää tietoja **lainvalvontatarkoituksiin** tulkittaisiin siten, että se mahdollistaisi massiiviseta vertailua erilaisiin kansallisiin rekistereihin. Pääasiallisten käyttötarkoitusten lisäksi lainvalvontaviranomaiset pääsisivät järjestelmään puitepäätöksissä 2002/584/YOS ja 2002/475/YOS määriteltyjen rikosten torjunnan tarkoituksessa. Lainvalvontaviranomaisten pääsyoikeutta edellä mainittujen puitepäätöksien perusteella on arvioitava ehdotetun säännöksen tarkkarajaisuutta ja täsmällisyyttä koskevien vaatimusten näkökulmasta. Lainvalvontatarkoitus ei voi muodostua henkilörekisterin pääasialliseksi tai edes merkittäväksi käyttötarkoitukseksi.

Esityksessä korostetaan korkean tietosuojan tason ja tietosuojaa koskevan sääntelyn huomioon ottamista. Ehdotuksessa on asetettu sinänsä tarkoituksenmukaisia takeita **henkilötietojen** tallentamisen edellytyksille sekä niiden **suojalle ja valvonnalle,** kuten esimerkiksi kolmannen maan kansalaisen oikeus tutustua tietoihinsa ja pyytää, että häntä koskevat virheelliset tiedot oikeistaan. Tietoturvan osalta asetusehdotuksessa on huomioitu eri tietoturvan osa-alueet. Järjestelmää valvovat yhteistyössä kansalliset tietosuojaviranomaiset ja EU:n tietosuojavaltuutettu. **Perusoikeuksien** toteutumista koskevan sääntelyn ohella pitäisi varmistaa myös niiden **toteutuminen käytännössä.** Rajanylitystietojärjestelmän tosiasiallinen valvonta ja rekisteröityjen oikeuksien toteutumisesta huolehtiminen edellyttäisi, että esimerkiksi tietosuojavaltuutetun toimistolla olisi resursseja, joilla järjestelmän valvontaa voitaisiin käytännössä tehdä.

Henkilötietoja ei tule säilyttää pidempää aikaa kun niiden alkuperäinen käyttötarkoitus edellyttää. Tietojen viiden vuoden säilytysaikaa on perusteltu suppeasti mm. positiivisella matkustushistorialla, tarkemmin asiaa analysoimatta. Näin pitkän **säilytysajan** osalta olisi ollut välttämätöntä, että säilytysajan pituudesta olisi tehty yksityiskohtaisempi analyysi. Perusteet viiden vuoden säilytysajalle jäävät epäselviksi.

Postiosoite	Käyntiosoite	Vaihde	Sähköposti ja kotisivut
PL 800	Ratapihantie 9	029 56 66700	tietosuoja@om.fi
00521 Helsinki	6. kerros		http://www.tietosuoja.fi